

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 15. februarja 1865.

Gospodarske stvari.

Pravi rumeni zimski štetinar. *)

Dvojno jabelko je, ki je znano sploh po Gorenškem. Enemu se pravi čebular, drugemu pa zelenčina ali debelec. Učeni našemu čebularju pravijo rdeči štetinar, zelenčini pa pravi rumeni zimski štetinar (wahrer gelber Winter-Stettiner). Le-tá se šteje med tista jabelka, ki so širja kakor visoka in se zato „ploščarji“ imenujejo. To jabelko meri, ako je srednje debelo, na širjavo 3 palce in obilo dva na višavo. Je tedaj jabelko dosti očitno. Okrog precej globoko vderte majhne muhe ima pet robcev, ki so bolj ali manj vidni po vsem njegovem životu in se proti receljnu zmiraj bolj zgublajo. Njegov recelj je prav kratek in tiči v precej globoki z rújo obdani jamici.

Pravi rumeni zimski štetinar je navadno zelenega lica. Ako je pa na solncu, postane solnčna stran zlasti proti receljnu prsteno-rdeča. Kadar se vleži, se spremeni njegova zelena barva v lepo rumeno. Tudi je po vsem životu črnopikčast. Mesa je belega, sočnatega, okusa pa precej reznega. Peškiše ima pet predalcev, katerih luknjice so majhne, peške rujave in malo podolgaste. Pravi rumni zimski štetinar že o Božiču toliko dogodi, da se lahko jé, pa je trden in čaka do sv. Jurja in dalje. Drevo raste še dosti hitro, priraste le srednje veliko pa raznešeno ter je posebno rodovitno. Leta 1847 so mu dali v ljubljanski razstavi dve zvezdi **, kateri je pošteno zaslužil. Zavoljo teh dobrih in lepih lastnost se je to jabelko Egipčanom posebno prikupilo. Zato jih gre na sto in sto centov že nektera leta iz Gorenškega skozi Trst v Aleksandrijo. Leta 1864 jih je Kovač iz Zgoš v begunski fari 600—1000 centov iz svoje okolice v Trst in od ondod v Egipt spravil. Ravno tako jih odpravljajo tudi letos on in drugi v one kraje veliko veliko centov. Če cenimo cent le poldrugi goldinar, znese to 900—1500 goldinarjev, in to se je potegnilo za same zelenčine ali prave rumene zimske štetinarje, in to v bližnji okolici.

Naj pa še reče kdo, da ni vredno se s sadjorejo pečati! Ali toraj ni res, da bi ljudje lahko veliko dobička imeli, ako bi svoje praznjave z dobrim in pa rodovitnim sadjem obsadili. Rajnkemu Festu in slavnemu Pircu, ki sta njega dni na Kranjskem sadjoreji temelj položila, na katerem čedalje bolj napreduje, se gotovo nikdar ni sanjalo, da bojo kadaj Egipčani po Aleksandrii in Kahiri naša gorenska jabelka jedli, kakor mi jemo laške pomaranče. Bog vé, kaj nam še prihodnost prinese.

V moji velikanski drevesnici na Breznici raste več kakor 500 sort sadnih drevesec in med njimi tudi lepo število pravih rumenih zimskih štetinarjev.

Pri tej priložnosti ponujam slovenskim in drugim sadjorejcem obilno število svojih lepih, prav močno ukoreninjenih in zvrhanih drevesec mnozega žlahnega sadja, to je: jabelk; hrušek, visokih le malo pritličnih, v kutno cepljenih pa obilo; cepljenih češpelj (Pflaumen); češinj in višinj, marelic debelih in žlahnih. Cena drevesec je od 35 do 50 kr. Velikost je čez seženj. Tudi po čevlji in više visokih murvic imam po 1 nov. krajc. na tisuče za žive meje na prodaj. Ravno tako tudi erfurških velikanskih špargeljnov po 3 nov. krajc. Vožnja do železnice ni draga.

Na Breznici blizo Radolice na Gorenškem.

Lovro Pintar, fajmošter.

Gospodarsko priporočilo.

Jezerske ovce pa papeževa repica. *)

Kakor gospod A. Žgur živo priporoča v zadnjem listu „Novic“ ovčjo rejo, tako sem že tudi jaz večkrat ustmeno in v ljubljanskem časniku jo priporočal in za rejo lepe jezerske ovce ponujal, da bi se po njih posebno tam, kjer se ovce z malopridno volno špogajo, ovčja reja zboljšala. Jezerske ovce so od imenitnega bergamaškega plemena, so velike, imajo dobro volno in se izredijo težke na mesu. Kaj hočete več?

Častite podružnice kmetijske, in Vi častiti gospodje duhovniki na deželi, katerim narod naš rad zaupa, lepo Vas prosim, delajte nevtrudljivo po lepem izgledu našega preljubega rojaka misijonarja gospoda Pirca v Ameriki, kateri na vso moč dela za dušni, pa tudi telesni prid svojega ljudstva, in nagovarjajte velike in male posestnike, naj se — se ve da, kjer je kraj in zemlja za ovčjo rejo pripravna — poprimejo jezerskih ovác.

Lepe jezerske ovce za rejo se lahko kupijo o malem šmarnu; kader s planin gredó, je na koroškem Jezeru (Seeland) za ovce sejm. (Na Jezero se gré skozi Kranj in Kokro). Med letom se pa za rejo te ovce dobé pri gosp. Petru Štularju in gosp. Muri-tu, posestnikih na koroškem Jezeru, pa tudi pri gospodu Ivanu Urbančiču na Turnu v predvorski fari. Kdor si ovác napravi, naj si še zasadi njivico s papežovo repico ali podzemeljskimi hruškami (Topinambur); velika stebila s perjem se požanjejo v jeseni, predno slana pade, in se posušé v kozolcu; to je kaj dobra piča pozimi; ovce perje s stebлом vred pojedó. Šad pa

*) Dobro bote vstregli vsem našim sadjorejcem s takimi praktičnimi poduki, in to toliko bolj, ker izvirajo iz obilnih lastnih skušinj. Vred.

*) Naj bi priporočilo to ne bilo glas vpijočega v puščavi! Kar gosp. Terpine priporočajo, saj veste dragi gospodarji, da nikoli ni jalova teorija, ampak je vselej po gotovih skušnjah potrjena stvar. Vred.

peževe repice pa tudi čez zimo v njivi ostane brez škode. Spomladi, ko še vsega družega primanjkuje, se izkopljejo in porabijo podzemeljske hruške za živinsko pičo, ktera je še posebno prešičem všeč. Njiva se z brano ali grabljami očedi in s kratkim gnojem potrese, pa ti papeževa repica raste veselo leto za letom več ko deset let naprej; kar namreč drobnega semena v njivi ostane, rodi obilo družega lepega naprej.

F. Terpinč,
gospodarske družbe predsednik.

O prenarabi davkov.

(Dalje.)

Dokazali smo zdaj dosti jasno, da podlaga davkovskim razmeram ni pravična. Namen ministerskih predlogov je odpraviti to napačno podlago. V spisu svojem pravi, da vlada s temi premembami ne misli na povišanje davkov, marveč le na to, da se razdelijo bolj pravično, enakomerno, da pa se pri vsem tem vendar dohodki državni ne zmanjšajo.

Poglejmo zdaj, kako si vlada misli to prenarabo: pri zemljiščinih davkih, kateri so najvažniši med vsemi neposrednimi (direktnimi) davki. Celi znesek davka, ki se ima od zemljišč (gruntov) po vsem cesarstvu pobirati vsako leto, naznani ministerstvo vsako leto državnemu zboru kot zahtevek (postulat), kateri se razdeli potem na posamesne dežele; deželni zbori vsake dežele razdelijo potem davke, koliko plača to ali uno okrožje (kreis), ta ali uni okraj (kanton, bezirk) in ta ali una občina (soseska, srenja); občine ga razdelijo potem med svoje zemljiščine posestnike na drobno. — Tako hoče po tej prenarabi vlada razdelitev davkov državnemu zboru, deželnim zborom in občinam prepustiti. Ona bi po takem le rekla: Toliko in toliko dohodka na zemljiščinem davku potrebuje država in toliko ga mora dobiti; državni zbor prevdara in presodi ti ta zahtevek. Ko državni zbor (zbornica poslancev in gospôska) ta zahtevek vladini razpravi, presodi in cesar potrdi to, se pošlje potem vsaki deželi njen delež (part), kterege vredijo potem deželni zbori in občine. Ker bi davek občine (soseske) pobirale in izterjevale in bi nabirek dalje izročevale, bi ne bilo treba cesarskih davkarjev, in tudi tako si prihrani vlada stroškov.

Kakor zemljiščini davek, naj bi se razdeljevala tudi pridobnina (erwerbsteuer) prvega razreda, ki se plačuje od samostojnih obrtnij in pa občna vrstninska dohodnina (allgemeine classen-einkommensteuer). Tudi tukaj se bo najpoprej določil občni zahtevek, to je, koliko da zahteva država tega davka od vsega cesarstva; ta zahtevek se bo potem razdelil po katastru, ki se bo z vdeleštvom davku podvrženih ljudi napravil, da še le iz tega se bo zvedilo merilo tega davka. Pri hišnem davku in pri dohodnini 2. razreda, ki se pobira od dohodkov služeb in dnin, in pa pri davku od obresti in prihodkov se bo odločila naprej odstotnina (percenti) in potem naložila na vsako posamesno katastarsko vlogo. Čem več in viših takih katasterskih vlog bo, tem več bo država prejela tega davka; te vloge bojo pa tudi merilo, koliko plača vsaka dežela. V vsaki deželi se bo napravil zaklad, iz kterege se bo državi odrajtoval ta davek, in v vsakem okraju (kantonu) tudi tak zaklad; uni bo deželni, ta okrajni zaklad, ktera bota morala porok biti, da se bode ta davek res odrajtal. Kar se bo čez ta zahtevek nabralo v te zaklade, je njih lastnina, — kar pa manj, morajo doplačati državi. Dežele nosijo stroške za pobiranje tega davka.

Pri zemljiščinem davku se bojo posamesne parcele

(kosi) v vsakem kraju cenile potem, koliko so vredne, in tako bo novi kataster le kataster po vrednosti zemljiščini (werthkataster). Kar bi pri tej cenitvi davka nekterim, ki so zdaj preobloženi, odpadlo, bi se móгло nadomestiti s tem, da bi se ta primanjkaiva pribila drugim deželnim davkom, namreč dohodnini in vrstnini.

(Konec prihodnjič.)

Slovniške stvari.

Zastran samoglasnika r.

Δ. — Ni menda na svetu naroda, kateri bi se vojskoval tako rad, kakor se — „pohlevni“ Slovenci. („Naprej zastava Slave! na boj junaška kri!“) Če ni prave vojske, pa si osnujemo domačo... „abecedno“ ali še kako drugo vojsko. Kdo ni še slišal ali bral, kako so se vzdignili sóglasnikarji nad samoglasnikarje, to je, „erkovci“ nad „rkovce?“ Puščice švigajo na vse strani, letajo celó do Dunaja in Varaždina, tr „pikajo“, da je strah. Vès svet pa hrepeni zdaj po „ljubem miru“, da bi se navžil vsaj predpustnega veselja. Zato vem, da bo prepeval tudi vès svet hvalo temu, kdor bo tako srečen, da končá nesrečno „abecedno“ vojsko. Oj, ko bi bil jaz! Naj poskusim!

„Jezičnik“, njegov tovarš in drugi poštovani „erkovci“ nečejo našemu učenemu g. Miklošiču verjeti, da je r, kakor je bil v „sanskrtu“*), tako tudi v staroslovenskem in sedanjem slovenskem jeziku samoglasnik v primerih, kakoršni so: rdéti se, rž, rsketati; brv, črv... škrbati itd. (prst, krst, smrt).

Da po pravici povem, tudi meni se je zdel ta nauk, da je r soglasnik in samoglasnik, sprva nekako čuden; zakaj prvi moj učitelj ali „šolmošter“ me je učil nekđaj, da so le a, e, i, o, u samoglasniki, vsi drugi glasi pa da so sóglasniki. Tudi je djál, da mora imeti vsak zlog kak samoglasnik v sebi, ker se sicer ne bi dal izgovoriti.

Po tem pravilu nemške slovnice je bilo tudi tiskano in pisano vse, kar sem bral in prebiral od svojih mladih nog do leta 1848. Še le ondaj sem začel čitati razun drugih slovenskih novic in knjig tudi srbske pa česke (s pisavo: krt, prst itd.) Pozneje sem dobival v roke tudi Miklošičevo slovensko prestavo državnega zakonika, v katerem sem vidil prvič slovenske besede po „česki“ pisane. Ta pri nas ondaj še nenavadna pisava je pa zbadala mene in druge Slovence jako v oči, ki so bile navajene tako davno pisave s pologlasnim (zamolklim) e pred rom. Stara navada železna srajca. Ta stara navada je bila tudi kriva, da se mi oči niso mogle tako brž nove pisave privaditi. Ali sčasoma se obrusi tudi železna srajca. Nova pisava me nič več ne zbada, ker sem jo imel pozneje v českih in srbskih spisih pogostoma pred očmi, in sem se preveril, da se dajo take besede mojemu „šolmoštru“ vkljub lahko in krhko izgovarjati, ali da bolje povem: da mora človek (če se nalašč ne pači) take besede po novi pisavi nehotoma prav po naše izrekovati.

Zato sem bil, iznebitvi se stare navade, sedanje Noviške pisave, ko sem jo prvič ugledal, neizrečeno vesel, dasiravno sem vedel, da bo ta pisava mnogim še... trn v peti — zbog ravno óne železne srajce (nemške), ki je tudi mene oklepala toliko časa. Ker ste drage „Novice“ že bile tako srčne, da ste nam že enkrat z vpeljavo Gajčice prebile debel pot do edinosti jugoslovenske, bote ga tudi drugikrat.

*) V izvornem jeziku se ne pravi „sanskrit“, ampak „sanskrt“ Nemci pravijo sanskrit, zato ker „sanskrt“ ni za njihova usta. Pis.